DIN ISTORICUL LEGISLAȚIEI MUNCII ÎN ROMÂNIA. LEGEA REPAUSULUI DUMINICAL DIN 1910

DE

DUMITRU D. RUSU

Reglementarea repausului duminical, prin particularitățile și implicațiile sale, ocupă un loc important în cadrul legislației muncii din România modernă. În condițiile ascensiunii orînduirii burgheze, din a doua jumătate a secolului trecut, o dată cu progresele industriei și dezvoltarea comerțului, tendința de extindere a duratei muncii, specificul și fluxul producției industriale, creșterea consumului intern de produse dintre cele mai diferite, determină încălcarea, tot mai frecventă, a repausului duminical. De aici, necesitatea intervenției statului pentru a da putere de lege unui drept al lucrătorilor, respectat, pînă la acea dată, conform tradiției.

Intervențiile statului în acest sens, aveau multiple implicații, afectînd interesele unora sau altora dintre clasele și păturile societății românești. De aceea, firesc, ele provocau o anumită reacție specifică în raport cu aceste interese. Studierea acestor reacții prezintă un deosebit interes pentru determinarea exactă a profilului epocii. Iată de ce considerăm utilă și interesantă discutarea împrejurărilor în care a fost elaborată și s-a aplicat legea repausului duminical din 1910.

În România modernă, cu mult înainte de legiferarea cu caracter general asupra repausului duminical, prin legea din februarie 1897, — datorită, în parte, considerațiilor religioase [1] și ca urmare a unor dispoziții legislative cu sferă de aplicare limitată [2] — duminica era zi de repaus. Din ultimul sfert al secolului trecut, ca urmare

---

[1] După o informație din gazeta „Meseriașul român", încă de la 9 iunie 1823, domnitorul muntean Grigore Dimitrie Ghica dă o ordonanță prin care se arată că din vechime era obiceiul „în zilele sfintei duminici și a sărbătorilor mari să nu ție nimeni prăvăliile deschise, nici să lucreze"; deoarece acest obicei nu se mai respecta — se hotăra „să nu se mai deschiză prăvăliile nici a lucra duminicile și sărbătorile mari". (*Loc. cit.*, nr. 3, 21 mai 1900, p. 3). Un regulament din 3 iulie 1874, pornind tot de la considerente religioase, decidea ca duminicile și 24 sărbători să se serbeze „prin repaus de alte lucrări", cerînd în același timp să nu se mai țină alte sărbători „care sînt păgubitoare" (Vezi „Regulament pentru sărbătorile ce trebuie a ține creștinii ortodocși în curgerea anului", sancționat de domn la 3 iulie 1874, în „Monitorul oficial", nr. 156, 18 (30) iulie 1874, p. 977).

[2] Înainte de reglementarea repausului duminical prin legea din 1897, găsim diferite circulare date de primăriile orașelor mari pentru respectarea zilei de

https://biblioteca-digitala.ro

a apariţiei unor noi ramuri ale economiei industriale — care nu puteau întrerupe producţia, din motive tehnice, datorită perisabilităţii materiei prime, necesităţilor de consum imediat etc. — şi datorită creşterii şi diversificării consumului şi serviciilor pe ansamblul societăţii, se impunea, în anumite domenii, o activitate continuă. Dar, alături de condiţii obiective, care au făcut inaplicabil, în anumite limite, repausul duminical, o dată cu dezvoltarea economiei capitaliste, extinderea duratei muncii duce la folosirea integrală a săptămînii de lucru, mai ales, în întreprinderile particulare, meserii şi comerț. Noua situaţie va avea consecinţe grave pentru masele de lucrători din aceste sectoare.

Obţinerea repausului duminical nu a fost numai un deziderat al clasei muncitoare; lucrătorii din fabricile mari se bucurau de acest drept şi înainte de a fi legiferat [3]. Păturile intermediare, legate de mica producţie de mărfuri şi comerţ, erau interesate, cel puţin în egală măsură, în acest sens. Pe de altă parte, unele elemente aparţinînd marii burghezii industriale şi comerciale erau interesate în legiferarea şi respectarea repausului duminical urmărind, prin aceasta, înlăturarea concurenţei întreprinderilor mici care-şi desfăşurau activităţile şi în zilele de duminică. Menţionăm, de asemenea, că sentimentele religioase au avut un rol cu totul minor în geneza reglementării odihnei duminicale. Sînt foarte rare cazurile cînd, în dezbateri sau cu alte prilejuri, se amintesc şi asemenea argumente în sprijinul ideei acordării sau respectării repausului duminical.

În raport cu alte revendicări muncitoreşti, repausul duminical nu afecta numai masele muncitoare, ci şi interese ale altor categorii sociale, ale consumatorilor, producţiei şi statului, în general. De fapt, legiferarea în acest domeniu, interesînd pături mai largi, o putem considera ca o revendicare general-democratică, care concorda cu stadiul dezvoltării unui stat modern, cu cerinţele crescînde ale clasei muncitoare, aflată în plin proces de dezvoltare şi organizare. Legea asupra repausului duminical trebuia să clarifice — în funcţie de realităţile şi necesităţile epocii — sectoarele şi condiţiile în care se putea lucra duminica. Totodată trebuia să cuprindă garanţii necesare aplicării ei integrale.

Este firesc, în obţinerea repausului duminical cei mai interesaţi erau muncitorii, obiectul direct al exploatării patronale. De asemenea, tot ei erau acei care, pentru impunerea dezideratului, puteau exercita presiuni prin variate forme şi mijloace. Intervenţiile muncitorilor din România pentru obţinerea repausului duminical încep din jurul anului 1880 şi ajung la o mare intensitate în deceniul următor. Marea masă a lucrătorilor comerciali, în rîndul cărora lucrul duminica era generalizat, se vor alătura proletariatului, în lupta pentru repaus duminical, dovedindu-se, apoi, cei mai consecvenţi susţinători pentru obţinerea şi aplicarea acestui deziderat.

După eşecul încercărilor anterioare de legiferare a repausului duminical [4], în timpul scurtei guvernări liberale a lui P. S. Aurelian, vechi susţinător al legii, la sfîrşitul anului 1896 şi începutul anului următor, vor fi reluate discuţiile în parlament, pe baza unui proiect care limita repausul la jumătate de zi pe săptămînă. Legea, votată în Adunare la 28 ianuarie şi în Senat la 8 februarie, va fi promulgată la 28 februarie 1897 [5].

---

odihnă. Menţionăm circularele Primăriei oraşului Galaţi, din anii 1865—1870 (Arh. St. Galaţi, fondul Primăria Galaţi, dosar nr. 78/1865, 20 f.) şi două ordonanţe ale Primăriei oraşului Bucureşti, din anii 1879 şi 1880 (Arh. St. Bucureşti, fond Primăria Bucureşti, dosar nr. 1421/1879, f. 16 şi 27). A se vedea şi „Regulamentul pentru organizarea şi administrarea Imprimeriilor statului şi Monitorului oficial" din 1 iunie 1873 („Monitorul oficial", nr. 119, 6 (18) iunie 1873, p. 776—780).

[3] După cuvîntarea ministrului V. Lascăr, în „Dezbaterile Senatului", nr. 42, şedinţa din 8 februarie 1897, p. 348 şi 349.

[4] Asupra proiectelor de legiferare a repausului duminical, anterioare anului 1897, a se vedea: An. Iordache, *Lupta pentru reglementarea şi legiferarea repausului duminical. Legea din 1897*, în „Studii", XVII (1964), nr. 2, p. 224—235.

[5] „Monitorul oficial", nr. 269, 6 (18) martie 1897, p. 9289—9290.

https://biblioteca-digitala.ro

Există, deja, un studiu bine documentat și destul de complet, privitor la elaborarea și conținutul legii din 1897 [6]. De aceea, în intervenția noastră vom stărui doar asupra necesității elaborării, asupra conținutului și condițiilor în care a fost aplicată cea de a doua lege asupra repausului duminical, din aprilie 1910.

Aplicarea legii din 1897 a dezvăluit, neîntîrziat, principalele lacune și limite ale acesteia, de care nu erau străini nici autorii ei [7].

Reducerea repausului la jumătate de zi, lipsa unor prevederi care să asigure o aplicare eficientă, posibilitatea de a eluda dispozițiile legii, datorită excepțiilor cuprinse în text, la care se adaugă existența unor contradicții și imprecizium în formularea unora din cele 14 articole, au deschis, de la bun început, calea spre încălcare și abuzuri.

La scurt timp după promulgarea legii, Ministerul comerțului, agriculturii și domeniilor, printr-o circulară către prefecturi, atrăgea atenția asupra îndatoririlor ce reveneau organelor polițienești în legătură cu controlul aplicării acesteia [8].

Față de greutățile pe care avea să le întîmpine transpunerea în practică a legii, greutăți ușor de prevăzut datorită faptului că ea afecta interesele patronilor industriali și negustorilor, măsurile de aplicare erau aproape formale. De aceea, în anumite categorii de stabilimente, mai ales din sectorul comerțului și micii industrii, încălcarea legii repausului duminical devine un fapt curent chiar din anii 1897—1898. În aceste condiții, lupta maselor muncitoare pentru respectarea și pentru cucerirea repausului duminical integral a continuat. Partidul social-democrat al muncitorilor din România, în al cărui program, adoptat în 1893, era inclusă și revendicarea „Repausului complet duminical, adică exact 36 ore, în toate ramurile de muncă, în comerț, industrie, agricultură" [9] — a chemat clasa muncitoare să acționeze, cu fermitate, în acest sens. Răspunzînd acestei chemări, muncitorii tipografi din București [10], hamalii din porturile Călărași, Oltenița și Cetatea [11], lucrătorii de la abatorul din Iași [12], funcționarii și lucrătorii comerciali din Brăila [13] și Iași [14] — pentru a ne limita doar la aceste exemple — au acționat, prin diferite mijloace, pentru respectarea repausului duminical.

Existența legii și încercarea de a o aplica a dus la controverse și la nivelul cercurilor conducătoare. În funcție de interesele pe care le aveau în domeniul industriei sau comerțului, în general, grupările liberale erau pentru menținerea și chiar lărgirea legii, pe cînd conservatorii — datorită legăturilor strînse cu cercurile comerciale și mica producție de mărfuri — erau împotriva aplicării ei, mergînd pînă la cererea abrogării [15]. Atît în 1900, cît și în anii următori, s-au înfruntat diferite păreri

---

[6] An. Iordache, *op. cit.*, p. 221—247.

[7] După expresia raportorului legii în Senat, C. Cristescu-Comăneanu, trebuia lăsat „experienței a ne indica modificările și îmbunătățirile de introdus în viitor" („Dezbaterile Senatului", nr. 42, ședința din 8 februarie 1897, p. 341).

[8] Cf. Arh. St. Brăila, fond primăria Brăila, dosar nr. 155/1897, f. 1.

[9] *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1893—1900*, Ed. pol., Buc., 1969, p. 58.

[10] A se vedea interpelarea lui V. Gh. Morțun, referitoare la greva tipografilor, în „Dezbaterile Adunării Deputaților", nr. 55, ședința din 20 martie 1899, p. 1148.

[11] Arh. St. Galați, fond Inspectoratul general al navigației și porturilor, dosar nr. 20/1901, f. 108—110.

[12] Arh. St. Iași, fond Primăria Iași, dosar nr. 121/1902, f. 15, 25, și 26.

[13] „România muncitoare", 10 februarie 1902, p. 2.

[14] Arh. St. Iași, fond Camera de comerț și industrie Iași, dosar nr. 39/1902, f. 10; Idem, fond Prefectura Iași, dosar nr. 38/1904, f. 15.

[15] A se vedea interpelarea lui P. S. Aurelian din 7 decembrie 1900 și propunerea unui grup de 8 senatori „ca legea repausului duminical să fie abrogată"

https://biblioteca-digitala.ro

în problema repausului duminical și în camerele de comerț. Ca instituții dominate, în general, de burghezia comercială și controlate de stat, acestea se vor pronunța, cu rare excepții, pentru completarea și extinderea aplicării legii din 1897 [16].

Încălcarea continuă a legii, față de care administrația locală continua să manifeste indiferență și toleranță [17], a dus la creșterea acțiunilor pentru respectarea și lărgirea repausului duminical. Ne găsim, astfel, în fața unei lupte susținute, desfășurată în ultimii ani ai secolului trecut și în primul deceniu al secolului nostru, pentru respectarea legii existente și pentru obținerea repausului duminical complet. Vor desfășura o fructuoasă activitate în această direcție cercurile socialiste „România muncitoare" și sindicatele, întărite din punct de vedere organizatoric după 1905. Pe această linie se situează și Conferința sindicatelor și cercurilor socialiste din 1906. Rezoluția referitoare la legislația muncii, adoptată cu acest prilej, insera revendicarea repausului duminical integral pentru toate categoriile de muncitori salariați [18].

În practica luptei zilnice repausul duminical reprezenta o cerință mereu prezentă. Muncitorii tipografi, ceferiștii, lucrătorii din porturi, prin proteste și memorii cer modificarea legii [19]. Începînd din 1908, găsim această doleanță formulată și susținută, cu precădere, de lucrătorii și funcționarii care lucrau în domeniul comerțului. Prin presă, întruniri, proteste colective, precum și prin rezoluțiile celor patru congrese ținute în anii 1907—1909 [20], utilizînd deci — așa cum se poate constata —

(„Dezbaterile Senatului", nr. 11, ședința din 7 decembrie 1900, p. 53; Arhiva Istorică Centrală, fond Senatul României, dosar nr. 7152, p. 2—8).

[16] Să trecem în revistă cîteva păreri asupra repausului duminical exprimate cu diferite prilejuri: Camera de comerț Iași cerea Ministerului, la 9 decembrie 1900, abrogarea legii, cerere respinsă de celelalte camere de comerț din țară (G.I. Juvara, *Repausul duminical*, în revista „1907", nr. 1, 3 noiembrie 1909, p. 10). Camera de comerț din București, discutînd, în 1900—1901 problema modificării legii, ajunge la o soluție de compromis, cerînd ca duminica să se lucreze între orele 10—14 (*Modificarea legii repausului dumunical*, în „Buletinul Camerei de Comerț și Industrie din București", ianuarie-martie 1901, p. 5—10). Camera similară din Iași intervine, în 1902, la minister pentru respectarea legii (Arh. St. Iași, fond Camera de comerț, dosar nr. 39/1902, f. 10). Printre modificările ce urmau a fi introduse în legea meseriilor, în 1904, se cerea și respectarea repausului duminical (*Deziderate asupra unor modificări ce ar trebui de introdus în legea meseriilor*, 1904, p. 33—34). Cu ocazia Congresului Camerelor de Comerț de la Pitești, din 1905 și București 1906, unii delegați vor cere repaus complet, alții înăsprirea legii (Vezi: *Propuneri pentru modificarea legii...*, București, 1905; *Propunerile Camerei de comerț și industrie din București*, la Congr. VII—VIII, contrare spiritului legii).

[17] Asupra atitudinii de toleranță din partea administrației locale, a se vedea situația de la Iași cuprinsă în procese-verbale ale Camerei de comerț Iași (Arh. St. Iași, fond Camera de comerț, dosar nr. 39/1902, f. 122—123).

[18] Rezoluția Conferinței sindicale din 1906 cerea acordarea repausului duminical: „muncii în industria propriu-zisă, în mine, meserii, agricultură, în întreprinderile de transport și trafic (serviciul poștelor, drumurilor de fier, telefoanelor), exploatarea hotelurilor și a altor stabilimente publice a comerțului en gros și detail" („România muncitoare", nr. 25—26. 20—27 august 1906).

[19] Lazăr Măglașu și Nicolae Deleanu, *Istoricul mișcării muncitorești din porturi*, București, 1932, p. 62; *O veste bună*, în „Dezrobirea", nr. 1, 1 februarie 1907; *Trebuie introdus repausul duminical (...)*, în „Tribuna drumului de fier", nr. 2, 12 iulie 1901 ș.a.

[20] *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea a II-a (1907—1916), Ed. pol., București, 1968, p. 160—162; Arhiva istorică centrală, fond Senatul României, dosar nr. 9734, f. 120.

https://biblioteca-digitala.ro

numai mijloacele legale [21], muncitorii și funcționarii comerciali au adus o substanțială contribuție la succesul final.

Publicațiile editate de diferitele organizații ale funcționarilor comerciali [22], prin aria largă de preocupări și dezbateri, au stîrnit interesul opiniei publice pentru problemele care frămîntau această categorie de salariați și au silit cercurile guvernamentale la o acțiune imediată. Mulțimea petițiilor adresate corpurilor legiuitoare [23], încă din 1908, de diferite categorii de lucrători și de unii patroni, întărește curentul favorabil acordării repausului duminical complet.

De fapt această largă mișcare în favoarea repausului duminical integral, desfășurată în anul 1909 și la începutul anului următor, care a întrunit adeziunea celor mai diferite categorii sociale [24] — în pofida unei anumite opoziții [25] — va fi determinantă în adoptarea imediată a legii. Partidul social-democrat, refăcut la începutul anului 1910, insistă în această direcție [26].

Interesul manifestat de unele cercuri burgheze și chiar moșierești față de reglementarea repausului duminical, trebuie, de asemenea, avut în vedere, în explicarea împrejurărilor în care s-a realizat legea. Pentru a evita concurența meseriașilor și micilor negustori, precum și pentru a-și spori popularitatea în rîndul alegătorilor și maselor largi de lucrători, reprezentanți ai burgheziei, pînă la nivelul cercurilor guvernamentale, prin ziarele burgheze „Adevărul", „Dimineața" și „Voința națională", susțineau necesitatea modificării legii repausului duminical.

Guvernul liberal, aflat acum la cîrma țării, încă din primele zile de guvernare, devenise nepopular în urma reprimării răscoalei din 1907. Atacat de opoziția conservatoare, cu prestigiul mult diminuat după aplicarea „legii scelerate", din decem-

---

21 Un articol de fond din gazeta „Repausul duminical", referindu-se la mijloacele de luptă, preciza: „Armele nu sînt sălbatice ci cît mai nobile, ele sînt condeiul și graiul" (*Loc. cit.*, din 1 ianuarie 1908).

22 Ziarele apărute pînă la 1910, în scopul de a sprijini lupta pentru repausul duminical sînt: „Repausul duminical" (Brăila, 1904), „Repausul duminical" (București, (1908—1912), „Gazeta funcționarului comercial" (București, 1908—1910) și „Unirea" (București, 1908—1913).

23 Asemenea petiții se găsesc în Arhiva istorică centrală, fond Senatul României, dosar 9540, f. 27—147 (pentru 1908); dosar nr. 9734, f. 40—113 (pentru februarie — martie 1909) și dosar nr. 10.060, f. 14—57 (pentru aprilie 1910). În total, sînt peste 200 de petiții venite din toată țara.

24 Al. Georgescu, *1909—1910*, în „Repausul duminical" din 17 ianuarie 1910, după *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea a II-a (1907—1916), Ed. pol., București, 1968, p. 162—163.

25 Atacurile venite din partea dușmanilor repausului duminical porneau de obicei de la cîteva considerente de felul acestora: că prin această zi de repaus pierde comerțul și industria, împiedicîndu-se progresul țării; legiferarea repausului ar fi un amestec al statului în problemele muncii încălcînd astfel libertatea acesteia; repausul săptămînal este dăunător pentru masa lucrătoare care „nu are încă educația necesară ca să profite în mod util de momentele de libertate" etc. (Vezi, George Plastra, *Încercări asupra reglementării muncii în România*, vol. I, București, 1908, p. 130 și urm.).

26 În partea economică din programul P.S.D. din 1910, la punctul al 6-lea, se prevedea: „Deplin repaus duminical sau săptămînal de o durată minimală de 36 ore pentru toți salariații fără excepție cu introducerea sistemului rotativ în industriile unde aceasta se impune" (*Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1910—1915*, Ed. pol., București, 1968, p. 37). Reținem și aprecierea, cu caracter general, a unui fost socialist, I. C. Atanasiu, care considera că „Legiferarea repausului duminical este un necontestat succes al acțiunii partidului social-democrat al muncitorilor din România" (I. C. Atanasiu, *Mișcarea socialistă 1881 — 1900*, Ed. Adevărul, București, 1932, p. 170).

https://biblioteca-digitala.ro

brie 1909, guvernul urmărea ca, prin adoptarea unei noi legi asupra repausului duminical — ca şi prin elaborarea, tot în 1910, a altor acte legislative [27], favorabile muncitorilor — să-şi asigure o bază mai largă de sprijin pentru o eventuală prelungire a guvernării.

Pe lîngă scopurile imediate, care au grăbit elaborarea legii, trebuie să avem în vedere şi interesele generale, economice şi politice ale statului pe care, din motive fireşti, burghezia şi moşierimea nu le putea ignora. Expunerea de motive la proiectul de lege din 1910 este deosebit de edificatoare în acest sens. Nesocotirea repausului, se notează în document, datorită, mai ales, „nevoilor crescînde ale unei vieţi din ce în ce mai intense" şi, în parte, ca urmare a slăbirii „simţămîntului religios", supunea pe lucrători „la excesul de muncă care aducea sleirea desăvîrşită a puterilor omeneşti" [28]. Dar, se preciza, în continuare, în expunerea de motive, „fiind în joc afară de interesele materiale şi trecătoare ale patronilor şi lucrătorilor interese superioare şi permanente ale ţării, legiuitorul trebuie să intervină. Un exces de muncă poate produce un profit mai mare pentru patron şi o bună stare mai însemnată pentru lucrător, el ruinează însă moraliceşte şi fiziceşte pe lucrător şi astfel aduce scăderea neamului şi periclitează viitorul ţării" [29].

Proiectul noii legi asupra repausului duminical, alcătuit de ministrul liberal M. G. Orleanu are ca punct de plecare proiectele din 1908—1909 [30] şi ia drept model legea franceză, similară, din 1906 [31]; el intra în dezbaterile corpurilor legiuitoare după prelungirea sesiunii parlamentare din 1909/1910 [32]. Dezbaterile în jurul repausului duminical, în corpurile legiuitoare şi în opinia publică, durau de peste două decenii [33]. Fuseseră discutate punctele esenţiale ce trebuiau să fie incluse în legiuire. Mai rămînea să se cadă de acord asupra unor detalii puţin semnificative. În aceste condiţii discutarea sumară a proiectului în şedinţa Camerei din 30 martie [34] şi în Senat la 6 aprilie 1910 [35] apare firească. Atît dezbaterile purtate, cît şi neînsemnatele modificări aduse, cu acest prilej, proiectului, au urmărit mai mult asigurarea unor avantaje pentru patronii comerciali. Opoziţia conservatoare, urmărind să lovească în guvernul liberal şi apărînd interesele comercianţilor, a avut, în genere, o poziţie rezervată faţă de lege. Nu au lipsit însă nici atacurile făţişe. Sena-

---

[27] Dintre legile favorabile lucrătorilor, elaborate în cursul anului 1910, menţionăm: „Legea pentru locuinţe ieftine şi sănătoase", „Lege relativă la măsurile de siguranţă pentru cazane, maşini (...)"ş.a.

[28] „Dezbaterile Adunării Deputaţilor, nr. 81, şedinţa din 30 martie 1910, p. 1299.

[29] Ibidem, p. 1300.

[30] Asupra proiectelor de lege, respinse de Senat în 1908 şi 1909, a se vedea „Dezbaterile Senatului", şedinţa din 18 februarie 1908, p. 482—484; şedinţa din 21 martie 1908, p. 846—852; şedinţa din 22 martie 1908, p. 854; şedinţa din 12 februarie 1909, p. 155—157.

[31] „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", nr. 81, şedinţa din 30 martie 1910, p. 1301 şi 1309.

[32] Ibidem, nr. 61, şedinţa din 5 martie 1910, p. 825 şi nr. 82, şedinţa din 31 martie 1910, p. 1325.

[33] O primă încercare oficială de legiferare generală a repausului duminical s-a făcut în 1887 prin prezentarea, din proprie iniţiativă, de către N. Basilescu, secretarul Camerei de comerţ din Bucureşti, a unui *Proiect de lege pentru repausul public în zilele de duminică şi sărbătoare* (An. I o r d a c h e, op. cit., p. 227—228).

[34] „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", nr. 81, şedinţa din 30 martie 1910, p. 1299—1309.

[35] „Dezbaterile Senatului", nr. 73, şedinţa din 5 aprilie 1910, p. 1295—1297 şi nr. 74, şedinţa din 6 aprilie 1910, p. 1322—1331; Arh. ist. centrală, fond Senatul României, dosar nr. 10.060, 57 f.

https://biblioteca-digitala.ro

torul N. Mironescu combate cu vehemență proiectul și consideră „că și reforma aceasta va rămîne tot așa de neaplicată și stearpă ca și legiuirile de pînă acum" [36].

Legea, promulgată la 10 aprilie 1910 [37], stabilea, principial, un repaus de 24 ore duminica și în alte unsprezece zile de sărbătoare, pentru „orice impegat, elev (ucenic), lucrător, precum și meseriaș întrebuințat în vreun stabiliment sau întreprindere industrială sau comercială" (art. 1 și 2). Cum era și firesc, o atenție deosebită s-a acordat cazurilor în care — din motive obiective — nu se putea acorda repausul în ziua de duminică ci în altă zi a săptămînii. Excepțiile de această natură, cuprinse în 9 din cele 14 articole ale legii [38], se referă la întreprinderi industriale care, normal, nu-și puteau întrerupe producția și la alte categorii de stabilimente a căror activitate era legată de deservirea imediată și curentă a cetățenilor. Găsim și excepții care, adesea, vor constitui porți deschise pentru abuzuri și ilegalități. Mai împovărătoare era prevederea cuprinsă în articolul al 6-lea, potrivit căreia „și pentru curățirea sau reparea mașinilor și curățirea stabilimentului, repausul se va suspenda pentru personalul necesar executării acestor lucrări urgente". La fel, cuprinsul articolului al 5-lea, — prin acordarea posibilității funcționării continue a unui stabiliment în cazul cînd repausul „ar aduce prejudiciu publicului sau ar jigni funcționarea normală a stabilimentului" [39] — permitea un șir nelimitat de abuzuri. De aplicarea legii se ocupau articolele 10—13, care prevedeau, pe lîngă modul de constatare a contravenienților (art. 10), supunerea lor la amenzi (art. 11) și alcătuirea unui regulament de aplicare (art. 13). Infracțiunile urmau să fie judecate „de urgență, în prima instanță de judecătorul de ocol, conform dreptului comun" (art. 12). Cele 16 articole ale regulamentului de aplicare a legii, aprobat la 31 mai 1910 [40], aduc unele precizări în plus față de textul legii [41]. Nici de data aceasta însă nu se rezolvă deplin și limpede, situația tuturor categoriilor de întreprinderi și activități legate, mai ales, de necesitățile zilnice ale populației. De aici vor izvorî și cele mai multe nemulțumiri și proteste, atît din partea partizanilor aplicării legii, cît și din partea adversarilor ei.

Privite în ansamblu, prevederile cuprinse în legea analizată, deși nu contraveneau intereselor fundamentale ale burgheziei și moșierimii, au constituit, totuși, pentru masele muncitoare, o cucerire însemnată. Legea venea în întîmpinarea uneia din revendicările imediate. Pe ansamblu, se asigura o zi de odihnă săptămînal. Sîntem în fața unei legi cu profunde implicații sociale, cu un conținut evident mai avansat decît cea anterioară, din 1897, și cu o puternică rezonanță în rîndul maselor muncitoare.

Prin presă și cu prilejul diferitelor adunări, reprezentanți de seamă ai maselor lucrătoare au apreciat pozitiv conținutul legii, subliniindu-i, totodată, și limitele. M. Gh. Bujor, reprezentînd punctul de vedere al partidului socialist și al mișcării sindicale, în articolul *Repausul duminical*, publicat în iunie 1910, fără a trece peste

---

36 „Dezbaterile Senatului", nr. 73, ședința din 5 aprilie 1910, p. 1297.

37 „Monitorul oficial", nr. 12, 14 (27) aprilie 1910, p. 530—531; C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. VI (*Legi uzuale* 1909—1910), Ediția a II-a, Ed. Librăriei Leon Alcalay, București, (f.d.), p. 365—368.

38 Excepțiile sînt cuprinse în articolele 3—9 și 14.

39 Nici legea și nici regulamentul nu făceau nici un fel de precizare în ce ar putea consta „prejudiciile aduse publicului" sau „jignirea funcțiunii normale a stabilimentelor".

40 „Monitorul oficial", nr. 48, 3 (16) iunie 1910, p. 2115—2120, C. Hamangiu, *op. cit.*, p. 631—642.

41 Unele precizări sînt făcute de regulament în privința categoriilor de produse și stabilimente exceptate de la repaus duminical (art. 7). Pe aceeași linie se înscrie și prevederea că pentru cei ce lucrează duminica să se acorde liber numai ziua de luni (art. 9).

https://biblioteca-digitala.ro

neajunsuri, aprecia, pe bună dreptate, că legea „așa cum e, e un punct cîștigat" [42]. Plecînd de la tendința claselor dominante de a nu aplica legile, M. Gh. Bujor sublinia în continuare că „chestiunea de luptă imediată nu poate fi alta decît lupta pentru aplicarea legii" care, în viitor, trebuia „să fie îmbunătățită, lărgită și aplicabilă, deopotrivă, tuturor" [43].

Alte articole din presa muncitorească, mergînd pe aceeași linie, apreciau că legea „nu trăiește decît în voința și în puterea apărătorilor ei"[44]. „Manifestul — program electoral al Partidului Social-Democrat din 3 februarie 1911" cerea expres lucrătorilor, „prin organizațiile lor și prin supravegherea neadormită", să urmărească „stricta ei aplicare" [45]. Chiar ziarul burghez, de orientare democratică, „Adevărul", recunoștea: „dacă a fost greu să se cucerească reforma, mai greu va fi să se mențîe" [46].

Informațiile documentare nu sînt suficient de concludente pentru a ne permite să tragem concluzii definitive în privința eficienței legii. Circularele din vara anului 1910, privitoare la aplicarea acesteia [47], demonstrează interesul redus al autorităților în urmărirea respectării legii repausului duminical. Totuși, considerăm că ocolirea unei asemenea cerințe — instituită prin puterea legii și interesînd cele mai largi categorii sociale — ar fi fost un lucru dificil. În general se pare că pînă la 1914 nemulțumirile maselor muncitoare vor fi determinate de eludarea, adesea temporară, a unor prevederi și numai în cazuri mai rare de o neaplicare totală a legii.

Încălcarea legii, facilitată și de prezența la guvern a conservatorilor — veniți la putere scurt timp după promulgarea legii — s-a produs, îndeosebi, în industria mică [48] și în comerț. În parte, era și firesc ca activitatea din aceste sectoare, legată direct de deservirea imediată a populației și, ca atare, supusă deseori fluctuațiilor, să producă cele mai multe neînțelegeri.

---

[42] „România muncitoare", nr. 29, 17 iunie 1910, p. 1.

[43] Ibidem.

[44] Ibidem, nr. 30, 20 iunie 1910, p. 1.

[45] *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1910—1915*, Ed. pol., București, 1968, p. 213.

[46] „Adevărul", nr. 7475, 29 iunie 1910, p. 1, articolul *Contra repausului duminical*. Același ziar, pornind de la constatarea ușurinței cu care sînt încălcate legile, aprecia că cei ce au știut „să obție legea repausului duminical — vor ști să facă de asemenea ca ea să fie respectată" (*loc. cit.*, nr. 7389, 5 aprilie 1910, p. 1, articolul *Repausul duminical*).

[47] Circulara Ministerului Industriei și Comerțului pentru aplicarea legii trimisă primăriilor, în iunie 1910, redactată exact în spiritul legii, insista — nu întîmplător — numai asupra excepțiilor, fără a cuprinde vreo măsură care să asigure aplicarea legii (Arh. St. Iași, fond Primăria Iași, dosar nr. 294/1910, f. 1—3; Arh. St. Ploiești, fond Primăria Ploiești, dosar nr. 12/1910, f. 1, 15; Arh. St. Constanța, fond Primăria Constanța, dosar nr. 45/1910, f. 75). Alte circulare ulterioare nu aduc prea multe precizări, lăsînd loc arbitrariului patronilor și administrației locale și centrale. Dintre acestea, a se vedea: Circulara Ministerului din august 1910, către Camera de comerț din Ploiești, privind aplicarea legii în regiunile petrolifere (Arh. St. Ploiești, fond Camera de Comerț, dosar nr. 5/1909, f. 58); altă circulară, din iulie 1910, către primării, autorizînd deschiderea frizeriilor duminica și sărbătorile, pînă la orele 12 (Arh. St. Brăila, fond Primăria Brăila, dosar nr. 40/1910, n.n.); circulara ministerială privind funcționarea întreprinderilor de ape gazoase, din februarie 1911 (după o comunicare a Primăriei Iași, din august 1911; Arh. St. Iași, fiind Primăria Iași, dosar nr. 294/1910, f. 24—25).

[48] Marile întreprinderi industriale, avantajate chiar, în anumite privințe, prin lege, vor lua măsuri pentru aplicarea ei. Pe de altă parte, marile concentrări muncitorești din fabrici impuneau respectarea repausului duminical.

https://biblioteca-digitala.ro

Profitînd de caracterul general și imprecis al unora din articolele legii, și avînd în vedere deverul mult sporit duminica, unii patroni comerciali, parte din proprietarii de mici fabrici, ateliere, mori — ale căror întreprinderi nu necesitau o funcționare continuă — s-au străduit să obțină derogare de la lege [49]. Patronii preferau, evident, să acorde în schimbul lucrului duminica o altă zi de repaus. Lucrătorii se opuneau acestei tendințe socotită, nu fără temei, ca o formă deghizată de încălcare sau chiar înlăturare a unui drept cucerit. Totuși, prin diferite subterfugii și ilegalități, proprietarii au reușit, adesea, să răpească lucrătorilor ziua de odihnă duminica. Menționăm cazul proprietarilor de mori din Iași care, deși nu se încadrau în excepțiile prevăzute de lege, prin insistență, obțin derograrea, în februarie 1911 [50], pentru trei din cele mai mari mori; apoi, în octombrie 1913, Ministerul Comerțului și Industriei comunica primăriei că „s-a permis morilor cu abur din orașul Iași de a lucra în zilele de duminică și sărbătorile legale" [51]. O situație similară se va petrece și la Galați [52].

Nu au lipsit nici atacurile fățișe la adresa legii. S-a cerut din partea unor patroni revenirea la vechea lege sau chiar înlăturarea repausului duminical [53].

Prin întruniri și demonstrații, încheiate cu moțiuni sau petiții, cele mai diverse categorii de lucrători s-au unit în luptă pentru respectarea zilei de odihnă săptămînale. Asemenea manifestații, susținute de presa muncitorească [54], avînd aportul deosebit al lucrătorilor și funcționarilor comerciali [55], au cunoscut o intensitate

---

[49] Asupra manifestațiilor potrivnice repausului duminical din București, Ploiești, Iași, Galați, Brăila, vezi: Arh. St. Ploiești, fond Camera de comerț, dosar nr. 5/1909, f. 29—42, 68—69; Arh. St. Iași, fond Primăria Iași, dosar nr. 294/1910, f. 5—6, 22—23; Arh. St. Brăila, fond Primăria Brăila, dosar nr. 40/1910, Arh, St. București, fond Camera de comerț și industrie, dosar nr. 21/1910, nr. 5/1911 și nr. 28/1912; „România muncitoare", nr. 5, 18 martie 1910; nr. 6, 21 martie 1910; nr. 26, 5 iunie 1910; nr. 29, 16 iunie 1910 etc.; „Adevărul" din decembrie 1911.

[50] Decizia Ministerului Comerțului și Industriei din 17 februarie 1911, în Arh. St. Iași, fond Primăria Iași, dosar nr. 294/1910, f. 17 și 19.

[51] Decizia ministerială din 11 octombrie 1913 (ibidem, f. 36).

[52] Lucrătorii de la moara „Steaua" din Galați reclamau, în 1912, încălcarea repausului duminical (după un memoriu din 23 iulie 1912 în Arh. Ministerului Industriei Construcțiilor de mașini, fond Ministerul industriei și comerțului, dosar nr. 11/1912, f. 96 și 113 și alt memoriu din august, același an, în *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1910—1915*, Ed. pol., Buc., 1968, p. 410).

[53] Vezi nota anterioară nr. 49 și în continuare nota nr. 77.

[54] Pe lîngă „România muncitoare", care a susținut cu consecvență aplicarea legii pentru apărarea repausului duminical, au apărut gazete speciale ca „Prietenul duminicei" (Iași, 1911), „Repausul duminical" (Iași, 1911), „Buletinul funcționarilor comerciali" (București, 1912), reapare „Gazeta funcționarului comercial" (București, 1914—1916).

[55] Pentru acțiunile lucrătorilor comerciali, vezi: C. C. Petrescu, *Menținerea repausului duminical, în* „România muncitoare", nr. 89, 20 ianuarie 1911; *Lupta pentru repausul duminical*, Ibidem, nr. 92, 30 ianuarie 1911; *Desființarea repausului duminical*, Ibidem, nr. 21, 19 mai 1911; *Raportul Comisiei siguranței din T. Severin, din decembrie 1911*, Arh. ist. centrală, fond Poliția și siguranța generală, dosar nr. 124/1911, f. 1 și altele. În apărarea repausului duminical, funcționarii comerciali organizați în sindicat, au făcut o mare întrunire în București, la 11 decembrie 1911 („România muncitoare", nr. 81, 18 decembrie 1911, p. 3) și au discutat această chestiune la un congres din 1912 (Ibidem, nr. 40, 24 mai 1912, p. 3). Menționăm, de asemenea, „Memoriul în chestiunea repausului duminical adresat domnului ministru al Industriei și Comerțului de către societatea funcționarilor comerciali din Iași, Galați și sindicatul funcționarilor comerciali din București",

https://biblioteca-digitala.ro

deosebită în anii 1910—1912, cuprinzînd toate centrele mai importante din ţară [56]. O mare amploare au luat-o acţiunile lucrătorilor brutari din Iaşi, Brăila şi Bucureşti.

Trecerea brutăriilor în categoria întreprinderilor care dădeau produse „destinate consumaţiunii imediate" (art. 7 din regulament) determină ca lucrătorii din acest sector să aibă liberă o altă zi din cursul săptămînii. Nemulţumiţi că nu li s-a acordat măcar „repausul duminical rotativ", lucrătorii găsesc că „singura formă de aplicare legală a legii este repausul duminical, complet în aceeaşi zi pentru toţi lucrătorii" [57]. Lupta dusă — în final încununată de succes — urmărea modificarea legii în sensul scoaterii produselor de panificaţie din rîndul excepţiilor, ceea ce echivala cu interzicerea lucrului duminica.

Încercarea patronilor brutari din Iaşi de a amîna aplicarea legii — sub pretextul aşteptării unor modificări — apreciată, pe bună dreptate, ca o formă „deghizată" de a înlătura legea [58], a declanşat o reacţie violentă din partea sutelor de lucrători brutari şi franzelari. Printr-o telegramă, din iunie 1910, „Societatea lucrătorilor brutari şi franzelari din Iaşi" cerea Ministerului Industriei şi Comerţului, în numele lucrătorilor brutari, „a da ordin strict şi grabnic" ca legea repausului săptămînal să se aplice şi brutăriilor [59]. Două mari întruniri, ţinute în luna iulie [60], exprimau aceeaşi cerinţă. Se ajunge chiar la intentarea unui proces patronilor, acuzaţi de nerespectarea legii [61]. Dar, lucrătorii, fermi pe poziţia lor, „cu toate intervenţiile noastre — se relata într-o adresă a primăriei, către tribunal — nu au convenit ca să li se dea repausul pe serii" [62]. În 1911, continuă acţiunile lucrătorilor brutari din Iaşi, culminînd cu mişcarea din octombrie-noiembrie acelaşi an [63]. Totodată, se constată şi o radicalizare a programului de luptă care, pe lîngă respectarea repausului duminical, solicita şi reglementarea generală a condiţiilor de muncă din brutării. Prin intermediul gazetei „România muncitoare", fruntaşii partidului socialist au susţinut cauza lucrătorilor ieşeni [64].

(Ibidem, nr. 1, 1 ianuarie 1912, p. 5) şi apelul „Pentru repausul duminical. Către funcţionarii comerciali şi de birou din toată ţara" (Ibidem, nr. 28, 12 aprilie 1912, p. 3). Din partea lucrătorilor tipografi avem „Memoriul adresat d-lui ministru al Industriei şi Comerţului de către lucrătorii tipografi relativ la respectarea legei repausului duminical" (Ibidem, nr. 8, 8 mai 1911, p. 4—6).

[56] Demonstraţii au avut loc la Bucureşti, Ploieşti, Iaşi, Galaţi, Brăila etc. („România muncitoare", nr. 33, 1 iulie 1910; nr. 25, 5 iunie 1911; nr. 29, 16 iunie 1911; nr. 32, 27 iunie 1911 etc.).

[57] Moţiune a lucrătorilor din Iaşi, din 25 iulie 1910, în „România muncitoare", nr. 43, 5 august 1910, p. 3.

[58] „România muncitoare", nr. 30, 20 iunie 1910.

[59] Ibidem.

[60] O întrunire a avut loc, la începutul lui iulie, în sala Clubului social-democrat, încheiată cu un manifest (Ibidem, nr. 38, 18 iulie 1910) şi alta la 25 iulie 1910 în sala Pastia, încheiată cu o moţiune pentru respectarea legii (Ibidem, nr. 43, 5 august 1910).

[61] După adresa tribunalului către primărie şi a răspunsului acesteia, din noiembrie 1912 (Arh. St. Iaşi, fond Primăria Iaşi, dosar nr. 294/1910, f. 13—15).

[62] Ibidem, f. 15.

Problema repausului rotativ, însemnînd acordarea zilei de repaus contrar legii, în restul săptămînii în afară de luni, a constituit, adesea, o formă deghizată de încălcare a legii, fiind respinsă de muncitori.

[63] Detalii asupra acţiunilor din toamna anului 1911, de la Iaşi, în „România muncitoare", nr. 65, 23 oct. 1911, p. 3; nr. 66, 26 oct. 1911, p. 3; nr. 71, 13 noiembrie 1911, p. 3; nr. 73, 20 noiembrie 1911, p. 3.

[64] O. Călin, *Autorităţile şi lucrătorii*, în „România muncitoare", nr. 43, 5 august 1910, p. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

La Brăila se va duce o adevărată luptă, timp de 4 ani, între lucrători și patroni. Lucrătorii brutari, „constituindu-se în mod solidar", comunicau, prin delegații lor, autorităților comunale că, începînd cu 10 iulie 1910, vor înceta să mai lucreze duminica [65]. Primăria intervine de urgență la minister și obține cîștig de cauză în favoarea patronilor [66]. Acțiunile muncitorilor vor continua. Din nou, în iunie 1912, lucrătorii brutari comunicau primăriei că „în urma intervențiilor făcute pentru obținerea repausului duminical, necăpătînd nici un rezultat", au decis ca, începînd de la 1 iulie, „să serbeze prima zi de repaus duminical" [67].

Adăugînd la cele relatate nemulțumirile manifestate de lucrătorii brutari din București [68], ne explicăm, astfel, geneza deciziei Ministerului Industriei și Comerțului din iunie 1912 care prevedea aplicarea „fără nici o excepție" a repausului duminical „tuturor brutăriilor, franzelăriilor și fabricilor de pîine și franzelă din capitală" [69]. Anularea aceste decizii, în urma recursului patronilor la Înalta Curte de Casație și Justiție [70], declanșează agitația lucrătorilor brutari și franzelari din întreaga țară [71], ceea ce duce la reluarea problemei la nivelul ministerului în urma anchetei, făcută la începutul anului 1913, cea mai mare parte din patronii și lucrătorii din brutării, pronunțîndu-se pentru „aplicarea odihnei (duminicale — n.n.) complete" [72], se va decreta, la 6 iulie 1913, modificarea primului aliniat din articolul 7 al regulamentului legii, înlăturîndu-se produsele de panificație dintre articolele „de consumație imediată" [73]; brutăriile sînt scoase, în felul acesta, din cadrul întreprinderilor care puteau lucra duminica. După patru ani de luptă, lucrătorii brutari cîștigau ziua de repaus săptămînal, duminica.

Lupta lucrătorilor brutari, alături de alte acțiuni în jurul legii repausului duminical, a contribuit la creșterea efervescenței revoluționare din țară. Aceste împrejurări au putut să fie folosite de liberali — aflați în opoziție — pentru a lovi în guvernarea conservatoare. Interpelările din decembrie 1912, făcute de fruntașii liberali în Senat [74], sînt edificatoare în această privință. Reliefînd abuzurile autorităților și indiferența organelor centrale, vizînd, desigur, și nepăsarea de la nivelul cercurilor guvernamentale, senatorii liberali cereau „modificarea unor articole ale legii spre a o face absolut completă și eficace, iar, pe de altă parte, a pune pe

---

[65] Arh. St. Brăila, fond Primăria Brăila, dosar nr. 40/1910, n.n. (Comunicatul către Primărie din 8 agust 1911).

[66] Ibidem (Adresa Ministerului Industriei și Comerțului nr. 12964 din 23 iulie 1910 către primarul Brăilei).

[67] Ibidem (Petiția meseriașilor lucrători brutari către primărie din 29 iunie 1912).

[68] Arh. St. București, fond Camera de comerț și industrie, dosar nr. 21/1910, f. 31—36, dosar nr. 5/1911 și dosar nr. 28/1912; „Adevărul" din 11 mai 1912, p. 4.

[69] „Monitorul oficial", nr. 58, 11 iunie 1912; cf. Pascal A. Vasiliu, *Intervenirea statului. Contribuțiuni la rezolvarea cîtorva probleme de politică socială*, București, 1915, p. 65.

[70] Pascal A. Vasiliu, *op. cit.*, p. 65.

[71] Asupra agitației brutarilor și franzelarilor din țară, vezi „Meseriașul român", nr. 21, 1—15 mai 1913, p. 1—3.

[72] Cf. Pascal A. Vasiliu, *op. cit.*, p. 66.

[73] Decret regal nr. 433 din 6 iunie 1913 (Vezi, *Ibidem*, p. 67 și Arh. ist. centrală, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 13/1913, f. 146; a se vedea și Arh. St. Brăila, fond Primăria Brăila, dosar 40/1910).

[74] Dintre interpelări, remarcăm pe aceea a fostului socialist I. C. Atanasiu, din 11 decembrie 1912 („Dezbaterile Senatului", nr. 8, ședința din 11 decembrie 1912, p. 23 și Arh. ist. centrală, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 57/1912, f. 11) și a deputatului Al .Mușatescu, din 18 decembrie 1911 (Arh. ist. centrală, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 57/1912, f. 43).

https://biblioteca-digitala.ro

funcționarii publici chemați să o aplice, la adăpostul influențelor de ordin politic" [75]. După cum am amintit mai înainte, unele grupări liberale — mai receptive față de necesitatea adoptării unor reforme mai largi — au aprobat și susținut această măsură. Acestea erau conștiente că se aflau în fața unei cerințe a societății moderne, societate în care nu se mai putea, așa de lesne, ca oamenii să fie privați de un drept elementar și firesc, odihna după o săptămînă de muncă.

Guvernul liberal, venit la conducere în ianuarie 1914, manifestînd în continuare o oarecare grijă pentru aplicarea legii pe care o elaborase, va da chiar o circulară către prefecții de județe în privința respectării repausului duminical. Pentru a face „să înceteze necurmatele plîngeri ce vin împotriva nesocotirii legii repausului duminical", circulara Ministerului de Interne cerea prefecților ca prin „sfaturi înțelepte", să determine, „atît pe patroni cît și pe muncitori", să aplice legea, iar dacă „sfaturile nu vor fi deajuns" atunci „să se dea judecății pe contravenienți" și să pedepsească pe cei care au misiunea de a supraveghea aplicarea legii [76]. Intervenția guvernului nu va putea schimba situația. Elementele ostile legii, încurajate și de poziția tolerantă a autorităților locale, nu vor înceta abuzurile, cerînd deschis modificarea legii repausului duminical, în sensul restrîngerii prevederilor sale [77].

Începutul războiului mondial va aduce cu sine, pentru masele muncitoare, pe lîngă alte restricții, și prelungirea zilei de lucru, la care se adaugă și încălcarea, tot mai frecventă a repausului duminical. Pe lîngă patronii comerciali, însăși întreprinderile industriale de stat au recurs la folosirea integrală a săptămînii de lucru. La Arsenalul armatei, la C.F.R. și Regie, repausul duminical nu se mai respecta [78]. Analiza situației repausului duminical, făcută la congresele muncitorești din ianuarie și iunie 1914, evidențiază că, la acea dată, legea se mai aplica doar în București și în alte cîteva centre mai importante [79].

Încălcarea repausului duminical în diverse întreprinderi industriale, ca și în comerț, a fost denunțată de presa muncitorească și în perioada neutralității. În condițiile creșterii rolului partidului socialist și al mișcării sindicale, din anii 1914—1916, legea repausului duminical rămînea, totuși, „o armă de luptă mai mult în mîinile muncitorimii" [80]. În acești ani, paralel cu acțiunile insistente pentru aplicarea legii, tot mai multe glasuri se pronunțau și pentru îmbunătățirea ei. Pascal A. Vasiliu, un bun cunoscător al tuturor problemelor aplicării repausului duminical, în studiul amplu consacrat acestei probleme, publicat în 1915 [81], apărînd interesele comerțului, arăta neajunsurile legii din 1910 și propunea un proiect

---

[75] Interpelarea lui I. C. Atanasiu, din 11 decembrie 1912 (Arh. ist. centrală, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 57/1912, f. 11).

[76] Circulara Ministerului de Interne este publicată în „România muncitoare", nr. 4, 14 ianuarie 1914, p. 2.

[77] În martie 1913, negustorii au făcut un plebiscit cu rezultat defavorabil repausului duminical („Viitorul", 23 martie 1913). În Camera de comerț și industrie din București, se revine cu vechea propunere pentru 1/2 zi liberă sau ca programul de duminică să fie între orele 10—14 și 20—22 (după Pascal A. Vasiliu, *Odihna duminicală (Studiu critic comparativ)*, București, 1913, p. 60—61).

[78] „Lupta zilnică" din 28 mai, 8 și 12 iunie 1916 ș.a.

[79] *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1910—1915*, Ed. pol., București, 1968, p. 586 și 812; Gh. Vasia, *Repausul duminical. Un scurt bilanț*, în „Gazeta funcționarului comercial", 1 noiembrie 1914. (Referindu-se la situația din comerț, autorul conchidea: „Astăzi, însă, repausul duminical se aplică și se respectă doar în capitală, iar în provincie în două-trei orașe; încolo, din cauza slăbirii spiritului de organizare și a lipsei de supraveghere, repausul este desființat").

[80] C. Racovski, *Pe două fronturi* în „Viitorul social", nr. 1, 1916, p. 7.

[81] Pascal A. Vasiliu, *Intervenirea statului. Contribuțiuni la rezolvarea cîtorva probleme de politică socială*, București, 1915, 128 p.

https://biblioteca-digitala.ro

modificator, în sensul precizării diferitelor aspecte care au facilitat încălcarea legii [82]. După cum însuşi autorul arăta în încheiere, „Legiuitorul ce vine trebuie să desăvîrşească această operă democratică începută" [83]. Noua lege a repausului duminical din 1925, care o va abroga pe aceasta, va răspunde în parte, acestor cerinţe.

Acţiunea pentru legiferarea şi aplicarea repausului duminical în România modernă rămîne un episod important din lupta generală a maselor muncitoare, soldat cu o victorie însemnată pentru acea vreme. Această realizare a constituit un prim pas în direcţia reglementării duratei muncii, o recunoaştere oficială a necesităţii acordării unei zile de odihnă pe săptămînă pentru toţi cei ce muncesc. Cucerirea repausului duminical integral este rezultatul solidarităţii proletariatului din ţara noastră cu alte pături sociale ale căror cerinţe au coincis şi cu anumite interese ale cercurilor burgheziei guvernamentale. În general reglementarea repausului integral rămîne un necontestat succes al acţiunilor unite ale maselor muncitoare şi a tuturor forţelor progresiste din România din perioada anterioară primului război mondial.

---

[82] Modificările propuse se refereau la precizarea excepţiilor, a atribuţiilor organelor desemnate cu aplicarea legii şi la stabilirea sancţiunilor pentru încălcarea legii. (*Ibidem*, p. 105—111).

[83] *Ibidem*, p. 114.

https://biblioteca-digitala.ro